

Araştırma Makalesi/Research Article

**BİYOĞRAFİK KAYNAKLARDA GEÇMEYEN RÂBİT ADLI BİR ŞAİR VE
GAZELLERİ***

A Poet Named Râbit and His Ghazals Not Mentioned in Biographical Sources

Dr. Metin YILDIRIM

MEB

suhanpervar@windowslive.com

Ankara/TÜRKİYE

ORCID

Geliş Tarihi / Received Date: 12.01.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.04.2025

Yayın Tarihi / Published Date: 30.04.2025

Atıf/Citation

Yıldırım, Metin. "Biyografik Kaynaklarda Geçmeyen Râbit Adlı Bir Şair ve Gazelleri". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* 11/22 (Bahar 2025), 150-172.

10.28981/hikmet.1618246

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakem

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Benzerlik Taraması:

Bu makale turnitin programında taranmıştır.

Etik beyan:

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve

Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE

(Committee on Publication Ethics)*'un

Editör ve Yazarlar için yayımlanmış

olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

* Bu çalışmanın ilk safhasında görüşlerine başvurduğum, mecmuayla ilgili sorularımı değerli zamanını ayırarak cevaplandıran Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL'a teşekkür ederim.

ÖZ

Mecmua çalışmaları, klasik edebiyat araştırmalarının metin neşri açısından önem arz eden bir alanıdır. Son zamanlarda araştırmacıların mecmualar üzerine daha çok yoğunlaştıkları görülmektedir. Edebiyat tarihi araştırmalarının tekamülü noktasında mecmua çalışmalarının taşıdığı birçok fayda bulunmaktadır. Bunların başında mecmuaların, divanları ve diğer eserleri elde bulunmayan şairlerin şiir örneklerini barındırması gelmektedir. Mecmualar, divanı ve eserleri elde bulunduğu hâlde şairlerin bu eserlerde yer almayan şiirlerine yer vermesi açısından da çok değerlidir. Mecmua çalışmalarının göz ardı edilemeyecek bir diğer faydası ise tezkirelerde ya da biyografik kaynaklarda adları geçmeyen şairlere, onların şiirlerini örneklenilerek yer vermesidir. Bu çalışma da mecmuaların bahsedilen bu son özelliğine yönelik bir dikkatten doğmuştur. Çalışmada incelenmesi yapılan şiir mecmuası, klasik edebiyatın bilinen şairlerinin şiirlerini barındırmasının yanı sıra tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Râbit mahlaslı bir şairin gazellerine yer vermektedir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NEKTY10936 numarada kayıtlı bulunan Mecmû'a-yı Gazeliyyât, küçük çaplı ve özenle tertip edilmiş bir mecmuadır. Bazı sayfaları eksik olan mecmuanın, mürekkep dağılması nedeniyle bazı yerleri de okunamaz hâldedir. Bu çalışma, mecmuada yer alan Râbit mahlaslı şaire ait 10 adet gazelin metninin transkripsiyonunun yapılmasını ve gazellerin metin tahlili yöntemiyle incelenmesini amaçlamaktadır. Bu vesileyle edebiyat tarihine sanatçı ve eser bazında katkı sunulması hedeflenmektedir. Çalışmanın sonuna neşredilen nüshanın görüntüleri eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Şiir Mecmuası, Şiir, Râbit, Gazel.

ABSTRACT

Mecmua studies are an important area of classical literature research in terms of text publication. It has been observed that researchers have recently focused more on mecmuas. There are many benefits of mecmua studies in terms of the evolution of literary history research. The most important of these is that mecmuas include poetry samples of poets whose divans and other works are not available. Mecmuas are also very valuable in terms of including poems of poets whose divans and works are available but not included in these works. Another benefit of journal studies that cannot be ignored is that they include poets whose names are not mentioned in biographies or biographical sources by giving examples of their poems. This study also stems from an attention to this last mentioned feature of mecmuas. The poetry mecmua examined in the study includes poems of well-known poets of classical literature as well as ghazals of a poet with the pseudonym Râbit, about whom there is no information in biographies and biographical sources. Registered in Istanbul University Rare Works Library under the number NEKTY10936, Mecmû'a-yı Gazeliyyât is a small-scale and meticulously organized mecmua. Some pages of the mecmua are missing and some parts are unreadable due to the ink smearing. This study aims to transcribe the texts of 10 ghazals belonging to the poet with the pen name Râbit and to examine the ghazals using the textual analysis method. In this way, it is aimed to contribute to the history of literature on the basis of artists and works. Images of the published copy are added at the end of the study.

Keywords: Classical Turkish Literature, Poetry Mecmua, Poem, Râbit, Ghazal.

Giriş

Mecmualar genel anlamıyla, aynı veya farklı türden seçilmiş çeşitli hacimlerdeki metinlerin ve risâlelerin ortak adı olup ıstılahi anlamda bir veya daha fazla yazar ya da şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplar şeklinde tanımlanmaktadır (Uzun, 2003, 265-268).

Edebiyat tarihinin divanlar ve mesnevilerle diğer ilk elden eserleri gibi temel kaynaklarından biri de şiir mecmualarıdır. Türk edebiyatının yayıldığı dil ve kültür coğrafyasının sınırları içindeki birçok kütüphanede binlerce örneği bulunan mecmualar, dünyada farklı ülkelerin kütüphanelerinde de bulunmakta ve araştırmacılar tarafından incelenmeyi beklemektedir.

Edebiyat tarihini aydınlatmaya çalışan araştırmacılar ilk zamanlarda divanlar, mesneviler, tezkireler gibi bütüncül özellikleri ön planda olan ilk elden kaynaklara yönelmişler; bu eserlere nazaran derleme niteliği taşıyan ve birçoğu sistemsiz vaziyetteki mecmualara gerekli önemi vermemişlerdir. Ancak son zamanlarda taşıdıkları değerin fark edilmesi ve edebiyat tarihindeki kimi problemli alanların çözülmesinde sağladıkları olanaklar nedeniyle mecmua çalışmalarında artış olduğu görülmektedir. “Kütüphanelerimizdeki bütün şiir mecmuaları (aslında diğer bazı mecmualar da) muhtevalarıyla ortaya döküldüğünde biyografik ve bibliyografik bilgilerimiz farklılaşacak, zenginleşecek, karanlıkta kalmış birçok nokta aydınlanacaktır.” (Köksal, 2016, 187).

Mecmuaların değerini vurgulayan ve bu konuda derli toplu ilk ansiklopedik bilgiyi veren araştırmacılar Günay Kut, edebiyat tarihi açısından mecmua türünün önemini şu başlıklar altında toplamaktadır:

“a. Bugün için kayıp olan bir eser mecmuaların içinde ortaya çıkabilir. b. Zamanında şairin herhangi bir sebeple divanına koymadığı veya daha sonra yazdığı şiir veya yazılar kulaktan kulağa veya elden ele geçerek mecmualarda yer alabilir. c. Divanı olmayan bir şairin şiirleri dağınık veya toplu şekilde mecmualarda bulunabilir.” (Kut, 1986, 170).

Nitekim son zamanlarda mecmualar üzerine yapılan çalışmalar neticesinde birçok divan şairinin yeni şiirleri tespit edildiği gibi hacimli mecmualar içinde yer alan bazı divan nüshaları da gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Hatta bazı divan neşirlerinde, divan nüshalarında yer alan şiirlerden daha çok şiire, taranan mecmualardan ulaşıldığı görülmektedir.¹ Mecmuaların, yukarıda bahsedilen faydaları yanında edebiyat tarihimize sağladığı katkılardan biri de tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda çeşitli sebeplerden dolayı hakkında bilgi bulunmayan şairlere sayfalarında yer vermeleri ve bu şairlerin şiirlerini muhtevi olmalarıdır.

Mecmualara yönelik böyle bir dikkatin ürünü olan bu çalışmayla, tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Râbî mahlaslı bir şairin tespit edilen gazellerinin ilim âlemine tanıtılması hedeflenmektedir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NEKTY10936 numarada kayıtlı bulunan *Mecmû'a-yı Gazeliyyât* adlı mecmuada 14a-15b varakları arasındaki dört sayfada Râbî'a ait 10 adet gazel yer almaktadır. Çalışmada, bu 10 gazel metninin transkribe edilerek metin tahlili yöntemiyle

¹ *Behiştî Divânı* neşri bu konu için dikkat çekici bir örnektir. Yaşar Aydemir, divanı yayıma hazırlarken tespit ettiği iki divan nüshasındaki toplam 331 şiiri, 1500 mecmuayı taramak suretiyle 663 şiire çıkarmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Aydemir, 2001, 731-744).

incelenmesi, şiirlerin elverdiği ölçüde çıkarımlarda bulunulması, böylece şimdilik kimliği meçhul olan şairin gazelleri düzeyinde de olsa literatüre girmesinin sağlanması suretiyle klasik edebiyat çalışmalarına katkı sunulması amaçlanmaktadır.

1. Râbî'tin Kimliği

Râbî'te ilgili olarak şair tezkirelerinde, biyografik eserlerde ve son dönem kaynaklarında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yazma eser kütüphanelerinde yapılan taramalarda da bu adı/mahlası kullanan herhangi bir şaire rastlanmamıştır. Şimdilik şairle ilgili eldeki tek kaynak bu çalışmanın konusunu oluşturan mecmuada yer alan gazelleridir. Ancak bu gazellerde de herhangi bir tarihî olay ya da kişilikten bahsedilmediği için şairin kimliğine ait bir çıkarımda bulunmak mümkün görünmemektedir. Diğer yandan mecmuadaki bazı ibarelerden ve mecmuada gazellerine yer verilen diğer şairlerin yaşadıkları yıllardan hareketle Râbî'tin yaşamış olabileceği dönem hakkında tahminde bulunulabilir.

Mecmuanın kimliği belirsiz mürettibi/müstensihi tarafından şairlerin gazelleri verilmeden önce ilgili varakların serlevhalarında kırmızı mürekkeple yazılan başlıklar, bu konuyla ilgili bazı ipuçları barındırmaktadır. Mecmuanın 16a varağındaki Ârif'in (ö. 1125/1713) gazellerinden önce "*Gazeliyyât-ı 'Ârif Efendi sellema'llâhu te'âlâ*" ibaresinden mecmuanın tertip edildiği dönemde şair Ârif Efendi'nin hayatta olduğu; 18b varağındaki Nâdirî'nin (ö. 1036/1626) gazellerinden önce yer alan "*Nâdirî Efendi el-merhûm*" ibaresinden de mecmuanın Nâdirî'nin ölüm tarihinden sonra tertip edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda mecmua, 1626 ile 1713 yılları arasındaki 87 yıllık dönemde tertip edilmiş olmalıdır. Ayrıca mecmuada gazelleri bulunan diğer şairlerden Veysî (ö. 1037/1628), Nâilî (ö. 1077/1666), Hâşim (ö. 1087/1677), Sırrî (ö. 1111/1699) ve Fasîh (ö. 1111/1699)'in de aşağı yukarı aynı dönem şairi olmaları Râbî'tin de bu dönemde yaşamış bir şair olduğu ya da en azından 1713 yılından önce yaşamış ve eser vermiş olduğu fikrini doğurmaktadır. Böylesine ihtimamla düzenlenmiş bir mecmuada divan şiirinin usta şairleri arasında kendine yer bulması ancak tezkirelerde anılmaması da şairin kimliğiyle ilgili soru işaretlerini arttırmaktadır. Bu arada Râbî'tin, mecmuanın derleyicisi olma ve kendi şiirlerini mecmuaya kaydetmiş bulunma ihtimalini de gözden uzak tutmamak gerekir. Dolayısıyla şairin kimliğine dair kesin hükümlere ulaşmak şimdilik mümkün görünmemekte, en fazla yaşadığı dönem zayıf mesnetli bir tahmin olarak kalmaktadır.

2. Râbî'tin Gazellerini İçeren *Mecmû'a-yı Gazeliyyât*'in Özellikleri

Mecmû'a-yı Gazeliyyât, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NEKTY10936 numarasıyla kayıtlıdır. Etrafı altın yaldızlı zencirekli kahverengi deri ciltli olan mecmua 183x119 mm boyutlarındadır.² Düzenli olup aharlı kâğıda iki sütun hâlinde yazılmıştır ve 21 varaktan oluşmaktadır. Başlıkların yer aldığı sayfalarda 15, diğer sayfalarda ise 17 satır bulunmaktadır. Şiirlerin yazılmasından sonra ıslak mürekkebin dağılması ya da rutubet gibi etmenler nedeniyle olsa gerek sayfalardaki yazılar karşı sayfalardaki gazellerin üzerine çıkmış, bu durum bazı sayfalardaki gazellerin karmaşıklaşmasına ve okunamaz hâle gelmesine neden olmuştur. Bu olumsuz durumdan Râbî'tin şiirleri de payını almış, gazellerdeki bazı beyitlerle beyitlerdeki bazı ibareler

² Mecmuanın bu fiziksel özelliği kütüphane kataloğundaki kayıttan elde edilmiştir.

[http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ILS\\$02f0\\$002fSD_ILS:799390/one?qu=neky10936&lm=YAZMA](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$02f0$002fSD_ILS:799390/one?qu=neky10936&lm=YAZMA) (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2024)

okunamaz bir hâle gelmiştir. Gazeller altın yaldızlı çerçeveler içinde yer almaktadır ve şairlerin mahlasları, üzerleri kırmızı mürekkeple çizilerek belirginleştirilmiştir. Mecmuanın talik hatla özenli bir şekilde yazılmış olmasından ve yazı tipinin mecmua boyunca değişiklik göstermeden devam etmesinden tek bir şahsın kaleminden çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak mecmuada bir istinsah kaydının bulunmaması, bu düşünceye de ihtiyatla yaklaşılması gerektiğini göstermektedir. Mecmuanın son varlığının mevcut olmayışı ve bir hatimesinin bulunmayışı mürettip ya da müstensihin kimliği, tek kişi tarafından kaleme alınıp alınmadığı hususunda kesin bir hükümde bulunmayı güçleştirmektedir.

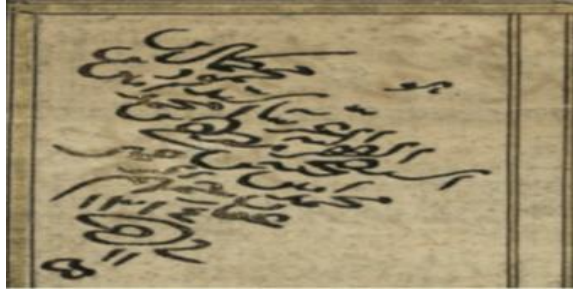
Mecmua her ne kadar bir seçki özelliği taşıyor olsa da kendi içinde bir düzene sahiptir. Mecmuanın 1b varlığında kırmızı mürekkeple yazılmış “*İbtidâ-yı gazeliyyât*” başlığı altın yaldızlı ve tezhipli bir serlevha içinde yer almaktadır.

Resim 1: *Mecmû'a-yı Gazeliyyât*, İstanbul Üniversitesi NEKTY10936, 1b

Mecmuada yeni bir şaire ait gazellerin olduğu bölüme geçildiğinde başlıkta kırmızı mürekkeple bu şairlerin isimleri kaydedilmiştir. Başlıkların altında, seçilen gazellerin gelişigüzel değil hurûf-ı hecâya göre sistemli bir şekilde verildiği görülmektedir. Aynı tutum, çalışmanın konusunu teşkil eden Râbî'tin gazellerinde de görülmektedir.

Şair kadrosu göz önüne alındığında tertip/istinsah tarihi belli olmayan mecmuanın 17. yüzyılın sonu ya da 18. yüzyılın başlarında derlendiğini söylemek mümkündür. Mecmuanın 1a varlığında İbnü'l Emin Mahmud Kemal Bey'in temellük kaydı ve 1314 /1897 tarihi yer almaktadır.³

Resim 2: *Mecmû'a-yı Gazeliyyât*, İstanbul Üniversitesi NEKTY10936, 1a

Cildin iç kapağında, sonradan eklendiği anlaşılan bir nevi fihrist şeklinde ve alt alta yazılmış olan “*Divânçe-i Nâilî, Eş'âr-ı Râbî, Eş'âr-ı Ârif, Eş'âr-ı Veysî, Eş'âr-ı Sırrî, Eş'âr-ı Nâdirî, Eş'âr-ı Fasîh, Eş'âr-ı Veysî*” kaydı yer almaktadır. Mecmuanın sayfalarında biri kırmızı biri siyah mürekkeple olmak üzere iki farklı numaralandırma bulunmaktadır. Numaralandırmalardan kırmızı mürekkeple yapılanın orijinal olduğu, siyah mürekkeple yapılanın ise mecmuaya sonradan

³ Temellük kaydı şu şekildedir: “*Hû. İsteşhabehû el-fakîr ileyh ‘azze şānehu es-Seyyid Maḥmūd Kemāl bin Muḥammed Emīn bin Muştafā bin Muḥammed Emīn bin ‘Osmān raḥimehūm er-Raḥmān. Sene fī 11 Receb(?) 1314*”

eklendiği anlaşılmaktadır. Özellikle ciltlerin dikişle birleşme yerlerine denk gelen bazı varaklardaki takibiyelerin tutmayıp sonraki sayfalardaki ilk sözcüklerle uyumsuz olması ve kırmızı mürekkeple yapılan numaralandırmaların ilk sayfada 81 son sayfada ise 108'i göstermesi, hâlihazırda 21 varak tutan bu mecmuanın aslında 28 varak olduğunu ve mecmuada en az 7 varığın kopuk bulunduğunu ispatlamaktadır. Bu durumun bir diğer kanıtı sayfa sonlarına ya da başlarına denk gelen bazı gazellerin baştan ve sondan eksik olmaları, bazen de sadece ilk ya da son beyitlerinin bulunması, sonraki sayfada başka gazellerin yer almış olmasıdır.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan Râbî'tin, kopuk dört varaktan hareketle en az birkaç gazelinin daha bulunduğu kesindir. Şairlerin mecmuaya seçilen gazellerinin hurûf-ı hecâyâ uygun olarak tertip edildiği önceden belirtilmişti. Râbî'tin mecmuadaki ilk gazelinin matla beyti olmaksızın “*hep*” redifli olması ve mecmuadaki diğer şairler gibi gazellerinin bulunduğu ilk sayfanın üzerinde kırmızıyla yazılmış bir başlığının bulunmayışı bu durumu kanıtlamaktadır. Buna göre Râbî'tin (İ) ve (ب) harflerinden ikisiyle ya da en az biriyle yazılmış bir ya da birkaç gazeli daha bulunmaktaydı. Mecmuanın ilk sırasında yer alan ve Râbî'tan önce gelen şair Nâîlî'nin son gazelinin makta beytinin eksik oluşu da bu düşüncüyü desteklemektedir. Benzer bir durum Râbî'tin mecmuadaki 5. ve 6. gazelleri için de geçerlidir. Bu iki şiirden 5. nin makta, 6. nın ise matla beytinin bulunmayışı mecmuanın bu iki şiir arasında da eksik varak ya da varaklarının olduğunu göstermektedir. Diğer yandan bu sayfalardaki reddadelerin tutmayışı ve kırmızı mürekkeple yapılan ilk numaralandırmada atlamaların⁴ oluşu da aynı sonucu doğurmaktadır. Mecmuadaki sayfa eksikliklerinin çoğunlukla Râbî'tin gazellerinin olduğu bölüme denk gelmesi neticesinde şairin daha az gazelinin günümüze ulaşmış olması ise ayrıca üzüntü vericidir.

Neticede bu mecmuadaki veriler ışığında, Râbî'tin gün yüzüne çıkarılan on adet gazelinin başka neredeyse bir o kadar daha gazelinin bulunduğu ancak bir şekilde kayıp oldukları için bunların günümüze ulaşamadığı söylenebilir.

3. Gazellerinden Hareketle Râbî'tin Edebî Yönü

Divanlar, mesnevîler ve şiir mecmuaları başta olmak üzere manzum ve mensur birçok farklı türde yazılmış eserler eski edebiyatın ana kaynaklarını oluşturmaktadır. Şuara tezkireleri, birkaç açıdan eski edebiyatımız için değer taşımaktadır. Bir şairin biyografisi ve edebî yönü hakkında başvurulacak ilk kaynaklardan olan tezkireler, klasik edebiyatımıza biyografik açıdan kaynaklık etmelerinin yanı sıra ele aldıkları şairlerin poetik yönü hakkında yaptıkları yorumlarla da bir nevi edebî tenkit işlevi görmüşlerdir. Edebiyat tarihimizin temel kaynaklarından olan tezkireler, sanatçıların yaşadıkları dönemin estetik anlayışına göre nasıl bir yere sahip olduklarıyla ilgili günümüz araştırmacılarına referans vazifesi görmüşlerdir.

Râbî hakkında tezkirelerde herhangi bir bilginin bulunmayışı, şairin yaşadığı dönemin şiir zevki açısından nasıl bir yer tuttuğu hakkında bir kanaatte bulunulmasını önlemektedir. Ayrıca şairin tam olarak hangi yıllar arasında yaşadığı, hangi edebî geleneğe mensup olup kimleri beğendiği ve takdir ettiği, kimlere öykündüğü hatta kimleri etkilediği gibi hususlarda kesin yargılar ileri

⁴ Mecmuanın kırmızı mürekkeple yapılan orijinal numaralandırmasında varak numaraları şöyledir: 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 98, 99, 100, 101, 104, 105, 108. Buna göre mecmuada 93, 95, 96, 97, 102, 103, 106 ve 107. sayfalar eksiktir. Bunlardan 93, 95, 96 ve 97. sayfalarda da çok büyük bir ihtimalle Râbî'tin gazelleri yer almaktaydı.

sürülmesine imkân vermemektedir. Ancak Râbî'tin elde bulunan 10 gazelinden 7'sinin divan şiirinin ve sebk-i Hindî akımının⁵ önde gelen isimlerinden biri olan Nâilî-i Kadîm'e (ö. 1077/1666) nazire olarak yazılmış olması⁶, onun ileride bahsedileceği üzere şiirlerindeki hayli kapalı ve girift söyleyişlerin nedeninin anlaşılmasında yardımcı olmaktadır. Yukarıda mecmuanın tanıtıldığı bölümde bazı ipuçlarından yola çıkılarak ve şair kadrosu göz önüne alındığında mecmuanın büyük ihtimalle 17. yüzyılın sonu ya da 18. yüzyılın başlarında derlendiği söylenmişti. Mecmuanın ilk şairinin Nâilî-i Kadîm olması ve 65 gazelle mecmuada yer alan en çok şiirin ona ait olması, ayrıca mecmuaya gazelleri alınan diğer şairlerin de dönemin etkili şiir akımı olan sebk-i Hindî'nin az çok tesirinde kalmış olmaları bu mecmuanın mürettibinin sanat anlayışları yakın sanatçıların gazellerini derlediği fikrini doğurmaktadır. Bu noktadan yola çıkılarak, eldeki gazellerinin de dil, üslup ve muhteva açısından sebk-i Hindî şiirlerine benzemesi nedeniyle, Râbî'tin gazellerinin o dönemin moda akımı olan sebk-i Hindî'nin etkisinde olduğu söylenebilir.

Bir şairin edebî mahsülü elde ne kadar çok bulunur ve incelemeye tâbi tutulursa, edebî yönü hakkında o derecede isabetli değerlendirmeler yapılabilir. Râbî hakkında kaynaklarda bilgi bulunmaması, eldeki şiirlerinden hareketle bu hususta bazı sınırlı değerlendirmeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu değerlendirmeler, onun edebî kimliğinin tüm cepheleriyle bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını sağlayacak derinlikte olmasa da konu hakkında az çok fikir vermesi açısından yine de değerlidir. Bu amaçla Râbî'tin mevcut 10 gazeli şekil, muhteva, dil ve üslup gibi açılardan incelemeye tabi tutulacaktır.

3. 1. Gazellerin Şekil Hususiyetleri

İncelemesi yapılan eser, bir gazel mecmuası olduğundan burada yer alan şiirlerin hepsi mürettibin beğenisi doğrultusunda seçilen şairlerin gazel nazım şekliyle yazılan şiirleri arasından derlenmiştir. Bu itibarla Râbî'tin de mecmuada 10 adet gazeli bulunmaktadır. Bu 10 gazelden 1 ve 6. gazellerin matla beyitleri, 5. gazelin ise makta beyti eksik iken diğer gazeller tamdır. 4 ve 10. gazeller 7 beyitten; 1, 3, 7, 8 ve 9. gazeller ise beşer beyitten oluşmaktadır. Eksik olan 1, 5 ve 6. gazellerin beyit sayıları hakkında kesin bir hüküm vermek mümkün değildir. Matla beyti bulunmayan ve mevcut hâliyle dört beyitten oluşan 1. gazelin 5 beyitten mi yoksa 7 beyitten mi (ya da daha fazla beyitten) oluştuğu hakkında da kesin bir hükme varılamaz. Ancak 5 ve 6. gazellerin mevcut eksik hâlleriyle bile 5 beyitten oluştukları göz önüne alındığında, divan şairlerinin gazel nazım şeklinin beyit sayılarıyla ilgili teamülleri doğrultusunda bu gazellerin de en az yedişer beyitlik

⁵ “Sebk-i Hindî, XVI-XVIII. yüzyıllarda Hindistan'da ve Hindistan dışında yaşayan, Hint felsefesi, edebî zevki ve şiirinin etkisinde kalan şairlerin oluşturduğu şiir anlayışını ifade eder... Sebk-i Hindî üslubunun başlıca özellikleri belâgat ve fesahat kurallarından uzaklaşmadan yeni, orijinal ve girift mazmunlar, ince hayaller, anlam kapallığı, az kelime ile çok şey ifade etme olarak belirtilebilir. Böylece mânanın söze hâkim olduğu, muhayyilenin ön plana çıktığı ve şiirin karmaşık çağrışımlara açıldığı görülmektedir. Aşırı dereceye varan mübalağa, irsâl-i mesel, istiare, teşhis, kinaye ve mecaz sanatları da bu tarz şiirde çok kullanılmış ve geliştirilmiştir. Bu özellikleriyle sebk-i Hindî ıstırap ifade eden karamsar bir felsefeyi terennüm etmiş ve daha çok gazel tarzında kendini göstermiştir... Türk edebiyatında sebk-i Hindî XVII ve XVIII. yüzyıllarda Nefî, Fehîm-i Kadîm, Şehrî, İsmetî, Nâilî, Nedîm-i Kadîm, Neşâtî, Râsih, Nâbî ve Şeyh Galib gibi şairler üzerinde etkili olmuştur.” (Bilkan, 2009, 253-255).

⁶ Râbî'tin tanzir ettiği gazeller ve *Nâilî-i Kadîm Divanı*'ndaki model alınan gazeller sırasıyla şunlardır: Râbî 1. gazel-Nâilî 18. gazel; Râbî 2. gazel-Nâilî 27. gazel; Râbî 6. gazel-Nâilî 178. gazel; Râbî 7. gazel-Nâilî 268. gazel; Râbî 8. gazel-Nâilî 269. gazel; Râbî 9. gazel-Nâilî 351. gazel; Râbî 10. gazel-Nâilî 365. gazel.

olduklarını söylemek mümkündür. Bu durumda mevcut gazellerin 4'ünün yedişer beyitten, kalan 5'inin beşer beyitten, birinin ise en az beş beyitten oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Böylece Râbî'te ait 10 gazelden 58 beyitlik bir şiir yekûnu elde bulunmaktadır.

3. 1. 1. Vezin

Manzum bir eserin sanat değerini belirleyen unsurlardan vezin ve kafiye, eserin oluşturulmasında bir araç olmakla birlikte, bu aracın şairler tarafından nasıl kullanıldığı da çok önemlidir. Eserlerinde vezin ve kafiye güçlü ve kusursuz bir şekilde kullanabilen şairler, hem beyitlerin ahengini sağlamış hem de beyit beyit birbirine kaynaşan bu ahengin tüm eserde bir musiki yaratmasına imkân sağlamış olurlar. Dolayısıyla vezni, şiir dilinin yapısına sindirebilmek güçlü bir şairlik yeteneği gerektirmektedir. (Dilçin,1991, s.133.) Râbî'tin bu açıdan çok başarılı olduğu, gazellerinde vezin tatbiki açısından kusursuz bir söyleyişe ulaştığı söylenemez. Aşağıda, şairin mevcut şiirlerinde hangi kalıpları tercih ettiği belirtilecek ve beyitlerde vezni tatbiki değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Râbî'tin gazellerinde kullandığı kalıplar aruzun hezec, remel ve muzârî bahirlerinden olup bu kalıpların sayıları aşağıdaki gibidir:

Kullanılan Aruz Kalıbı	Kullanılan Gazeller	Kullanım Sıklığı
mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün (hezec bahri)	1,6	2
mef'ûlû mefâ'îlû mefâ'îlû fa'ûlûn (hezec bahri)	2,8	2
mef'ûlû fa'îlâtû mefâ'îlû fa'îlûn (muzârî bahri)	3,5,7,9,10	5
fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlûn (remel bahri)	4	1
Toplam		10

Görüldüğü üzere Râbî'tin gazellerinde de divan şairleri tarafından en çok tercih edilen aruz kalıpları kullanılmıştır. Ancak Türk şairlerinin gazel nazım şeklinde en çok tercih ettiği⁷ remel bahrinin “fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlûn” kalıbının Râbî'tin sadece bir gazelinde kullanılmış olması dikkat çekicidir.⁸

Eğer şiirler, müstensih hatalarından ya da başka nedenlerden dolayı mecmuaya yanlış kaydedilmediyse şairin mevcut gazellerine bakılarak vezin konusunda titiz olmadığı, aruz kalıplarını başarılı bir biçimde şiirine tatbik edemediği söylenebilir. Sürekli aksayan veznin dizelerdeki söyleyişe yer yer gölge düşürdüğü, ahengin bozulduğu görülmektedir. Gazellerde karşılaşılan en yaygın aruz uygulaması imalelerdir. Hemen her beyitte imalenin bir ya da birkaç örneğine

⁷ Haluk İpekten, divan şiirinde aruz ölçüsünün kullanımıyla ilgili incelemesinde 61 şaire ait 28038 şiiri taramış, Türk şairlerinin en beğendikleri ve benimseyerek kullandıkları bahrin remel bahri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre incelenen şiirlerin % 47.4'ünü oluşturan 13289 şiir bu bahrin kalıplarıyla söylenmiştir. Remel bahrinin en çok uygulanan kalıbının da 8152 şiir ve 29.1'e varan bir oranla “fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlâtûn fâ'îlûn” olduğu özellikle gazel, kıt'a ve kaside nazım şekillerinin bu kalıpla söylendiğini tespit etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. (İpekten, 1994, 278).

⁸ Bu noktada, bu mecmua aracılığıyla günümüze ulaşmış şiirlerle ilgili olarak yorum yapıldığı gözden uzak tutulmamalıdır. Şairin şimdilik elde olmayan şiirlerinde en çok hangi vezni kullandığı bilinmemektedir. Müstensih/mürettibin özellikle remel bahrinden olan şiirleri seçmemiş olması veya başka nedenlerin bu durumda etkili olması ihtimal dâhilindedir.

rastlanmaktadır. Üstelik ileride dil ve üslup başlığı altında belirtileceği üzere dili sade bir şekilde kullanmayan, Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalara bolca yer veren bir şairin aruzu tatbik konusunda imalelere bu kadar sık başvurması şiirin ahengini sekteye uğratmıştır.⁹ Örneğin birinci gazelin her dizesinde imaleye başvurulmuş ve toplamda 12 adet imale yapılmıştır. Diğer gazellerde de durum farklı değildir. İmalesiz gazel yoktur ve hemen hemen her beyitte en az bir imaleye rastlanmaktadır. Gazellerdeki imalelerin genellikle “ı, i, u, ü” gibi ünlülerde yapılmasının söyleyişteki ağırlığı bir nebze de olsa hafiflettiği söylenebilir. Diğer yandan “e, o” gibi geniş ünlülerde ya da sözcüğün ilk hecesinde yapılan imaleler vezni oldukça ağırlaştırmakta, söyleyişi aksatmaktadır. Ancak bu son bahsedilen tarzda, geniş ünlülerde yapılan imale türünün sayısı azdır. Aşağıdaki beyitlerde geçen altı çizili hecelerde, gazellerdeki imalelerden bazıları örneklenmektedir:

Fiğân-ıflâna vaż' ı köhne-kâr-ı çarh-ı gerdündan

Dil-i erbâb-ı dâniş güy-ı dest-i küdekândur hep (G.1/1)

Ki ser-tâ-pâ dehân-ı hasre te âteş-zebândur hep (G.1/2)

Niçün ser-geştedir âyâ dil-i divâne ey Râbî

Ki zîrâ nevk-i tîr-i gamze si ârâm-ı cândur hep (G.1/4)

Mümkün müdür ki ola gönül mesken-i feraḥ (G.3/1)

Şimdiden bâzîçe-i dest çeşmi ne tîğ-i kaḫâ

Sâz-kâr olsun he le ol dil-nevâzım nâ-resîd (G.4/6)

Ne görmüş dîde-i Mecnûn ve ne Ferhâd ayak başmış (G.6/5)

Neşât-i bâde-i dil itmemiş mu' tād ayak başmış (G.6/6)

Klasik Türk şiirinde imale kadar olmasa da karşımıza çıkan bir diğer aruz uygulaması zihafıdır. Zihafın Arapça ve Farsça kelimelerde yapılanları bir dereceye kadar hoşgörölmüşse de Türkçe kelimelerde yapılanları hoş karşılanmamıştır. Râbî'tin gazellerinde Arapça ve Farsça “tecellî” ve “sevdâ-gerî” kelimelerinde olmak üzere iki kere zihaf yapılmıştır:

Farḫ-ı gamile bâdiye-gerdân-ı zûlmet ol

Râbî tecellî i de ruḫ-ı rûşen-i feraḥ (G.3/5)

Bâzâr-ı melâmetde virüp cân alurlar

Sevdâ-ger i nâkîd-ı kâlâ-yı muḥabbet (G.2/3)

Râbî'tin gazellerinde med ve vasl örnekleri de bulunmaktadır. Yukarıdaki son örnek beyitte “cân” kelimesinde ve aşağıdaki beyitte “gân” ekinde med yapılmıştır. Bu ekin ardından gelen dar vokaldeki imale ve ikinci dizedeki benzer bir imale beytin aksamasına neden olmaktadır.

Deryûze-gân mezra' a-i deşt-i ' aşḫ olur

⁹ Arapça ve Farsçanın Türkçe üzerindeki egemenliği ilk zamanlarda daha sınırlı olduğundan klasik Türk edebiyatının ilk devir metinlerinde dil sade bir tarzda kullanılmıştır. Türkçenin, içinde uzun ünlü bulunan kelimeleri kabul etmeyen kendine has yapısı bu dönem şairleri için aruzun uygulanmasında bir zorluk yaratmıştır. Bu nedenle ilk dönem metinlerinde imalelere sıkça başvurulması bir yere kadar kabul görmüştür. Ancak klasik dönem metinlerinde imaleler aynı hoşgöröyle karşılanmamıştır.

Memnûn-ı behre-dâr-ı dem-i hırmen-i feraḥ (G.3/4)

Sâz-kâr olsun hele ol dil-nevâzım nâ-resîd (G.4/6)

Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere Râbî'tin gazellerinde, divan şairleri için bir aruz kusuru sayılmayan vasl örnekleri de bulunmaktadır.

Râbî't benîm ol sîne-zen-i dâğ-ı cünûn kim (G.2/5)

Bilmez ol çâpûk-süvâr-ı esb-i nâzım nâ-resîd (G.4/3)

Luṭf-ı 'iṭâb-ı ğamzeden âmûz-ı ülfetüz (G.5/2)

Gelmez tegâfûlâne-i vaż'ından infi'âl (G.5/4)

Râbî'tin gazellerinin birçok beytinde imalelerin üst üste yığılması, kulağa hoş gelmeyen ahenksiz söyleyişlerin yer alması neticesinde şiirsellikte aranan kıvraklığın ve canlılığın yakalanamadığı görülmektedir. 3. gazelin bir zihaf ve üç imale yapılan 5. beytinin ilk dizesi – müstensih hatası yoksa - şairin vezin konusunda titiz bir tutum sergilemediğini gösteren çarpıcı bir örnektir. “*Râbî't tecellî ide ruḥ-ı rûşen-i feraḥ*” dizesinde “*tecellî*” kelimesindeki zihafın hemen ardından “*ide*”¹⁰ kelimesinin ilk hecesinde “*ruḥ-ı*” ve “*rûşen-i*” kelimelerindeki izafet eklerinde yapılan imaleler, şiirsel söyleyişi bozan tatsız bir edaya neden olmuştur. Netice itibarıyla Râbî'tin vezin konusunda çok da başarılı bir şair olmadığı görülmektedir.

3. 1. 2. Kafiye ve Redif

Bütün klasik edebiyatlarda olduğu gibi divan şiirinde de şairler, mensubu oldukları edebî geleneğin estetik nizamına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sebeple divan şiirinde kafiye ve redif gibi biçimsel unsurların kullanımını büyük ölçüde gelenek belirlemiştir (Macit, 2002, s.189). Gelenekte şiir, biçimsel açıdan “mevzun ve mukaffa söz” olarak anlaşılmış ve tanımlanmıştır. Bu tanımlama, şiire bir sınırlama getirmekle birlikte bu edebî gelenekte kafiye ve ölçünün ne derece önemli görüldüğünü gözler önüne sermektedir.

“Klasik edebiyatımızda, şiirin dış ahengini temin eden unsurlardan kafiyenin, redife nazaran daha fazla kullanıldığını söyleyebiliriz. Zira şiirde dış musikiyi sağlayacak olan esas, rediften ziyade kafiye'dir. Redifin fazla kullanılması ve çok heceli olması, genelde bir başlangıç, bir acemilik devresi hususiyeti olarak alınabilir.” (Üzgör, 2000, s.239).

Şiirde veznin yanında ahengin sağlanması açısından aslolan kafiye olmakla birlikte divan şiirinde kafiyenin bütünleyicisi ve zenginleştiricisi olarak redife de çok yer verilmiştir. “Redif, simetrik tekerrürü ile şiiri belirli bir kavram veya bir konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan mihver olmuştur. Ustaca kullanıldığında şiiri bir atmosfer içine alır, onu bir dizi çağrışıma açar.” (Akün, 1994, s.402). Râbî'tin gazelleri kafiye ve redif açısından incelendiğinde, şairin bu konuda vezin tatbikinden daha başarılı olduğu görülmektedir. Mevcut 10 gazeldeki toplam 58 beytin tamamında hem kafiye hem de redif bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda redif ve kafiye toplu bir şekilde gösterilmektedir:

¹⁰ Divan şiirinde ilk hecelerde ve açık hecelerde yapılan imaleler hoş karşılanmamıştır.

Gazel No	Beyit Sayısı	Kafiye	Redif
1	4	“-ân” (mürdef kâfiye)	-dur hep (ek ve sözcük redif)
2	5	“-â” (mücerred kâfiye)	-yı muhabbet (ek ve sözcük redif)
3	5	“-en” (mukayyed kâfiye)	-i ferah (ek ve sözcük redif)
4	7	“-âz” (mürdef kâfiye)	-ım nâ-resîd (ek ve sözcük redif)
5	5	“-âl” (mürdef kâfiye)	-in gönüldedir (ek ve sözcük redif)
6	5	“-âd” (mürdef kâfiye)	ayak basmış (sözcük grubu redif)
7	5	“-t” (mücerred kâfiye)	olmasun (sözcük redif)
8	5	“-ûş” (mürdef kâfiye)	görünsün (sözcük redif)
9	5	“-âr” (mürdef kâfiye)	ile (sözcük redif)
10	7	“-en” (mukayyed kâfiye)	-in dahi (ek ve sözcük redif)

Görüldüğü üzere gazelerde kafyesiz bir tek beyit bulunmadığı gibi her beyitte kafiyeyle birlikte redif de kullanılmıştır. Gazelerin 3’ünde sözcük hâlinde redif kullanılmışken geri kalan 7 gazelde redifler ek ve sözcük hâlinde kullanılmıştır. Rediflerin kullanımı bir yandan gazelerdeki ahengin derecesini arttırmış diğer yandan bir çağrışım ögesi olarak vazife görmüşlerdir. Gazelerde en çok kullanılan kafiye türü 6 beyitteki kullanımıyla mürdef kafiyedir. Mücerred ve mukayyed kafiye türü ise ikişer beyitte kullanılmıştır. Buna göre şairin kafiye kullanma konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Gazelerde Türkçe kelimelerin Arapça ve Farsça kelimelere göre oldukça az kullanılmış olması kafiye kullanımı da yansımıştır. Bu durumun tabii bir sonucu olarak, incelenen 10 gazelden sadece bir beyitte (10. Gazel 7. Beyit) Türkçe bir kelimenin (seniñ) kafiye olarak kullanıldığı görülmektedir. Kafiye sözcüklerden “*kūdekān, zebān, cān, deryā, dānā, minā, kālā, sahbā, rūsvā, düşmen, rehzen, gülşen, hırmen, rūşen, niyāz, dırāz, nāz, güdāz, tırāz, nevāz, āgūş, şah-vār, hezār, rūzigār, yād, şimşād...*” gibi Farsça kelimelerin çoğunlukta olduğu; “*imtinān, mesken, i’tibār, ‘arār, isti’dād, mu’tād, vuşlat, hālet, şefkat, minnet, ruḥşat...*” gibi Arapça kelimelerin ise Farsçaya göre daha az tercih edildiği görülmektedir. 7. gazeldeki kafiye sözcüklerin hepsinin Arapça olması da ayrıca dikkat çekici bir husustur. Şairin, vezni şiirine tatbik konusunda gösterdiği zaafı mukabil kafiye kullanımında daha başarılı olduğu görülmektedir. Şairin, incelenen 10 gazelden hareketle klasik şiirin bu yönüne vakıf olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

3.2. Gazellerin Dil ve Üslup Açısından İncelenmesi

Bu çalışma aracılığıyla bazı gazelleri gün yüzüne çıkarılan Râbî’tin şiir dilinin sade olduğu söylenemez. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere gazelerde yer alan toplam 643 kelimenin 144’ü Türkçe, geriye kalan 499’u ise büyük çoğunluğu Farsça olmak üzere Arapça ve Farsçadır.

Gazel No	Toplam kelime sayısı	Türkçe kelime sayısı	Arapça-Farsça kelime sayısı	Türkçe kelimelerin oranı
1	53	9	44	% 17
2	52	12	40	% 23
3	58	10	48	% 17

4	83	13	70	% 15
5	53	10	43	% 18
6	73	19	54	% 26
7	62	14	48	% 22
8	58	14	44	% 24
9	66	22	44	% 33
10	85	21	64	% 24
TOPLAM	643	144	499	% 22

Tabloda da görüldüğü gibi, 10 gazelde kullanılan 144 Türkçe kelimedenden beyitlerde redif oldukları için tekrar edilen 28 adeti de çıkarıldığında geriye sadece 116 Türkçe kelime kalmaktadır. Bu durumda şairin Türkçe kelimeleri kullanımının bütün kelimelere oranı % 22’den daha az bir orana tekabül etmekte ve % 18 olmaktadır. Bu sonuç Râbî’tin dilinin sade olmadığını açıkça göstermektedir. Üstelik şairin gazellerde kullandığı Türkçe kelimeler beyitlerdeki edatlar, yüklemler gibi sadece Türkçe cümle kuruluşunu sağlayan dil unsurlarından ibarettir. Örneğin 1. gazelin “*Figân-tıflâna vaz’-ı köhne-kâr-ı çarh-ı gerdündan / Dil-i erbâb-ı dâniş gûy-ı dest-i küdekândur hep*” şeklindeki ilk beytinde sadece “hep” zarfı ve Türkçe dil yapısına göre eklendiği kelimeyi yüklem yapan “-dır” ek-eylemi Türkçedir. Gazellerde buna benzer beyit örnekleri çokça bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitler, şairin bahsedilen dil kullanımına verilmiş birkaç örnektir:

Maḥmil-küşâ-yı ‘âzîm-i dâr-ı ğumûm iken
 Âmed şud-ı nigâhuñ olur rehzen-i feraḥ (G.3/2)
 Deryûzegân mezra‘a-i deşt-i ‘aşk olur
 Memnûn-ı behredâr-ı dem-i ḥırmen-i feraḥ (G.3/4)
 Ey gürûh-ı nev-niyâzân kühen evzâ‘-ı âh
 Neyleyim sûz-ı dil-i dūr u dirâzum nâ-resîd (G.4/2)
 Perverîş-yâb-ı riyâz şun‘-ı Ḥaḳḳ’dur Râbîtâ
 Bâr-ı vaşlı pîş ü pes ol naḥl-i nâzum nâ-resîd (G.4/6)

Gazellerin yukarıdaki istatistiklerde ve örneklerde gösterildiği üzere sahip olduğu oldukça ağır dili ve Türkçe kelimeler açısından bir hayli fakir olması deyim ve atasözü kullanımını da etkilemiştir. Bu denli dar bir Türkçe kelime kadrosunun sınırları içinde, gazellerde herhangi bir atasözünün kullanılmadığı görülmektedir. Diğer yandan deyimlerin de bir iki örnekle sınırlı olması şairin dil ve üslup özelliğinin daha iyi anlaşılmasında bir ölçü olmaktadır. Çağrışıma zenginlik katan deyimler, şiir diline canlılık veren ve anlatıma renk katan söz gruplarıdır. Râbî’tin şiirlerinde az sayıda kullanılan deyimler şunlardır:

“Can verip (can) almak (2. Gazel/3), sitem çekmek (2. Gazel/2), tecellî etmek (3. Gazel/5), garip olmak (5. Gazel/3), ayak basmak (6. Gazel/1-5), -e minnet olmak (7. Gazel/4), tenin çâk eylemek (8. Gazel/4), gözden düşmek (9. Gazel/1), vatan etmek (10. Gazel/2), kapısı açık olmak (10. Gazel/6)”

Râbî'tın, klasik mazmunları ağır ve külfetli bir dille, Türkçe kelimeleri de oldukça sınırlı sayıda kullanarak dile getirmesi, gazellerinde akıcı ve samimi bir üslubun oluşmasına engel olmuştur. Şairin mevcut gazellerinden ulaşılabilen bu sonuç, şüphesiz elde bulunmayan diğer şiirlerinde farklılık arz edebilir.

3.3. Gazellerin Muhteva Açısından İncelenmesi

Râbî'tın gazellerinin muhtevasını klasik edebiyatın en başat konularından olan aşk ve sevgili oluşturmaktadır. Bu şiir geleneğine hâkim temalar olarak özellikle gazel nazım biçiminde daha çok aşk ve aşkın acıları, sevgili, kavuşma ve ayrılık konularının işlendiği bilinmektedir. Râbî'tın, duygularının ifadesinde bu temaları işlerken divan şiirinin yaygın mazmun ve edebî sanatları yanında orijinal benzetme ve söyleyişlere de yer verdiği görülmektedir. Sebki-Hindî temsilcilerinin izinden giden şairin, divan şiirinin kullanılagelen hazır mazmunları yerine yeni mazmunlar bulup kullanma gayesiyle hareket ettiği, gazellerinde anlam derinliğine önem verdiği göze çarpmaktadır.

Râbî'tın sınırlı sayıdaki gazellerinde somut çevreden çok geniş bir hayal dünyasının tezahürleri ön plandadır. Bu zengin hayallerin ifadesinde kullanılan çağrışımları yüksek soyut unsurlar sebebiyle şiirlerin ilk bakışta anlaşılıp çözümlenmesi zordur. Bazı beyitler ilk bakışta sanat değeri zayıf, dili oldukça ağır zoraki manzumeler gibi görünmekte ancak mana derinliğine inildikçe böyle olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte şairin, sevgilinin güzelliğiyle aşkın zevk ve acılarının terennümünde kendi çapında başarılı olduğu söylenebilir.

Râbî'tın eldeki gazellerinin istisnasız hepsi âşıkane ve rindane tarzda kaleme alınmıştır. Şiirlerde ilahi âştan ziyade beşerî aşkın terennüm edildiği görülmektedir. Divan şiiri geleneğinin, merkezinde sevgili bulunan, aşkın ıztıraplarının dile getirildiği klasik anlatıları yer yer orijinal benzetmelerle dile getirilmiştir. Ancak sebk-i Hindî akımı etkisinde yazılan şiirlerin bir özelliği olarak oldukça uzun tamlamalarla yüklü ağır bir dil ve kapalı bir anlatım tarzıyla dile getirilen duyguların, geniş hayal gücünün mahsulü olan söyleyişlerin, girift anlatımların görünür hâle gelmesi nispeten zordur. Aşkın ve hâllerinin, şairin ruhunda ve bedeninde meydana getirdiği durumların dile getirildiği, aşk açısından zevk alındığını belirten bazı beyitler şunlardır:

Niçün ser-geştedür âyâ dil-i dîvâne ey Râbî

Ki zîrâ nevk-i tîr-i ğamzesi ârâm-ı cândur hep (G.1/4)

Gitdükçe 'amîk olmada deryâ-yı muhabbet

Gümgeşte ider çok dili dâñâ-yı muhabbet (G.2/1)

Deryûzegân mezra' a-i deşt-i 'aşk olur

Memnûn-ı behredâr-ı dem-i hîrmen-i ferağ (G.3/4)

Râbî, divan şiirindeki âşık tipine model olabilecek beyitler de söylemiştir. Sevgilinin güzelliğinin etkisindeki âşık daima onu düşünmektedir. Ayrılık da kavuşma da şair için bir acı sebebidir. Bu iki zıt duygu, âşığın gerçek zenginliği olan aşkının mekânında, yani gönülde bir arada bulunmaktadır:

Te 'şîr-i tâb-ı mihr-i cemâlûñ gönüldedir

Sûz-ı firâğ-ı hecr-i vişâlûñ gönüldedir (G.5/1)

Sevgilinin vefasızlığı, âşıkla çektirdiği cefalar da Râbî'tin gazellerinde dile getirilmiştir. Divan şiirinde çok sevilen ve kullanılan gamze-ok mazmunu, aşağıdaki beyitte âşığın çaresizliğinin bir ifadesi bağlamında kullanılmıştır:

Herbir hadengi gamze iken düşmen-i feraḥ

Mümkün müdür ki ola gönül mesken-i feraḥ (G.3/1)

Şair, hayattan bir kâm alamadan, vuslata eremeden ömrünün en güzel çağlarının geçip gittiğini, sonuçta elinde aşk adına hiçbir şey bulunmadığını aşağıdaki beyitte lirizmin şiire kattığı zenginlikle dile getirmektedir. Beyit, şairin aşk anlayışını ve meşrebini yansıtmaya yönünden dikkate değerdir:

Râbî' hezâr geçdi dem-i faşl-ı nev-bahâr

Bir goncesine degmedi dil âh ü zâr ile (G.9/5)

Bazı dizelerde şairin kalendermeşrep bir eda takındığı görülmektedir:

Câm-ı şarâb-ı ye 'sile sırr-ı kerem-i ülfet it

Şahbâ-yı kâm-ı dehre gönül minnet olmasun (G.7/4)

Şairin gazellerinde, hassas bir yaratılışa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Sevgiliye hitaben talihinin yaver gitmediğini, şayet talihi izin verirse saadete ancak o zaman ereceğini, hatta sevgiliyle bile vuslatın gerçekleşeceğini belirtir:

Eylerse (e)gerçi Râbîta baḥtî müsâ' ade

İrer merâm-ı vaşluña câna senüñ daḥi (G.10/7)

Yukarıdaki beyitle birlikte şairin gönlüne hitaben, Hüda'nın lütuf rüzgârıyla müminin gam kapısının yani gönlünün birgün açılacağını belirttiği aşağıdaki beyit şairin hep bedbin bir ruh hâline sahip olmadığını, bazen de ümitvar olduğunu göstermektedir. Dinî ve tasavvufî açıdan başka bir okumayla ele alındığında aşağıdaki beytin, Râbî'tin gazellerindeki ender bir söyleyişi örneklendirdiği görülmektedir.

Birgün nesîm-i luḥf-ı Hüdâ ile ey gönül

Olur küşâde bâbı bu ğâm mü 'miniñ daḥi (G.10/6)

Aşağıdaki beyit de aşk konusundaki iddialı söyleyişi ve sahip olduğu mübalağalı anlatım ile Fuzûlî'nin benzer dizelerini çağrıştırmakta, şairin aşk meydanında söylemiş olduğu bir nevi fahriye niteliğini taşımaktadır:

Râbî' benüm ol sîne-zen-i dâğ-ı cünün kim

Söylense sezâ nâmuma rüsvâ-yı muḥabbet (G.2/5)

Râbî'tin şiirleri tenasüp, teşbih, mübalağa, tezat başta olmak üzere edebî sanatlar açısından zengin bir görünüm arz etmektedir. Aşağıda bu edebî sanatların bazıları örneklendirilmiştir:

Teşbih:

Gitdükçe oldı **keştî-i dil** ki firâz u nişîb

Emvâc-ı **baḥr-ı 'aşka** düşüp rûzigâr ile (G.9/4)

Rûyuñla ḥaṭṭ-ı tâze hem-âğuş görünsün

Ol **Ka'be**-yi maḥşûd-ı sîne-puş görünsün (G.10/6)

Teşhis:

Eşküm ümîd-i kıadr-i dür-i şâh-vâr ile

Gözden düşürdi kendüni kim i' tibâr ile (G.9/1)

Eylerse (e)gerçi Râbîta **bahtı** müsâ' ade

İrer merâm-ı vaşluña cânâ senüñ daği (G.10/7)

İstiare:

Ref' it nikâb-ı tâb-ı ruḥ-ı rüşenüñ daği

Gör ḥün-fiğânı **murğ**-ı gül-i gülşenüñ daği (G.10/1)

Kinaye:

Eşküm ümîd-i kıadr-i dür-i şâh-vâr ile

Gözden düşürdi kendüni kim i' tibâr ile (G.9/1)

Tenasüp:

Yâ Rab **nesîm-i şebnem**-i luṭf-ı **bahâr** ile

Olsa küşâde **berg-i gül-i gülşen**-i feraḥ (G.3/3)

Ṭufân-ı dem-i âhla **emvâc**-ı sirişkûñ

Her **katresi** bir **baḥr**-i feẓâ-cüş görünsün (G.8/2)

Telmih:

İtme nigâh **dest-i Züleyhâ**-yı çarḥ eger

Şad pâre itse dâmen-i pîrâhenüñ daği (G.10/5)

Dil-i dîvâne bir püşide-i deşt-i cünündür kim

Ne görmüş dîde-i **Mecnûn** ve ne **Ferhâd** ayak başmış (G.6/4)

Tezat:

Farṭ-ı ğamile bâdiye-gerdân-ı **zulmet** ol

Râbîṭ tecelli ide ruḥ-ı **rüşen**-i feraḥ (G.3/5)

Bulmaz **şifâyı** sevde elmasdansa(?) **zehr**

Zaḥm-ı ğamuña ehl-i kemâliñ(?) gönüldedir (G.5/3)

Mübalâğa:

Ṭufân-ı dem-i âhla emvâc-ı sirişkûñ

Her **katresi** bir **baḥr**-i feẓâ-cüş görünsün (G.8/2)

Râbîṭ heẓâr geçdi dem-i faşl-ı nev-bahâr

Bir ğoncasına degmedi dil âh ü zâr ile (G.9/5)

4. Gazellerin Transkripsiyonlu Metni**4.1. Metin Kuruluşunda İzlenen Yöntem**

1. Metinde vezin gereği zihaf olan kısımlar, italik olarak gösterilmiştir.
2. Vezni aksayan dizeler dipnotta belirtilmiştir.

3. Varak numaraları köşeli parantezle [] gösterilmiş, beyitler numaralandırılmıştır.

4. Metinde müstensihden kaynaklandığı düşünülen, vezin gereği eklenmesi gereken ekler, metin içinde parantezle () ile gösterilmiştir.

5. Okunuşundan emin olunmayan kelimeler (?) şeklinde gösterilmiştir.

6. Okunamayan yerler [...] şeklinde gösterilmiş, dipnotta okunamayan ibarenin bulunduğu dizinin tamamı orijinal hâliyle verilmiştir.

7. Metnin transkripsiyonunda, alanda genel bir kabule mazhar olan İsmail Ünver'in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesindeki yazım önerileri esas alınmıştır.

4.2. Metin

1. Gazel

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Fiğân-tıflâna vaż‘ -ı köhne-kâr-ı çarh-ı gerdündan [14b]
Dil-i erbâb-ı dâniş güy-ı dest-i küdekândur hep
2. Degildür zaḥm-ı ğam peykân-ı ḥün-âlûd sînemde
Ki ser-tâ-pâ dehân-ı ḥasrete âteş-zebândur hep
3. Ḥaẓer ey zümre-i sâġâr-keşân-ı ḥün-ı ḥasret kim
Bu bezmüñ câm-ı kâm-ı vuşlatı pür-imtinândur hep
4. Niçün ser-geştedür âyâ dil-i dîvâne ey Râbiṭ
Ki zîrâ nevk-i tîr-i ğamzesi ârâm-ı cândur hep

2. Gazel

mef‘ûlû mefâ‘ilü mefâ‘ilü fâ‘ûlün

1. Gıtdikçe ‘amîk olmada deryâ-yı muḥabbet
Gümgeşte ider çok dili dânâ-yı muḥabbet
2. Endîşe-i ferdâ ğam-ı âyîne ne ruḥşat
Âmâde iken şâġar-ı mînâ-yı muḥabbet

3. Bâzâr-ı melâmetde virüp cân alurlar
Sevdâ-gerî-i nâkıd-ı kâlâ-yı muhabbet
4. Çekmez sitem-i muhtesib-i bîm-i humârı
Şâgar-keş-i âlûde-i şahbâ-yı muhabbet
5. Râbıt benüm ol sîne-zen-i dâğ-ı cünûn kim
Söylense sezâ nâmuma rüsvâ-yı muhabbet

3. Gazel

mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Herbir hadengi gamze iken düşmen-i feraḥ
Mümkün müdür ki ola göñül mesken-i feraḥ
2. Maḥmil-küşâ-yı 'âzîm-i dâr-ı gümüm iken
Âmed-şud-ı nigâhuñ olur rehzen-i feraḥ
3. Yâ Rab nesîm-i şebnem-i lutf-ı bahâr ile
Olsa küşâde berg-i gül-i gülşen-i feraḥ
4. Deryûzegân mezra' a-i deşt-i 'aşk olur
Memnûn-ı behredâr-ı dem-i ḥırmên-i feraḥ
5. Farṭ-ı gamile bâdiye-gerdân-ı zûlmet ol [14a]
Râbıt tecellîde ruḥ-ı rûşen-i feraḥ

4. Gazel

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Zîver-i gûş-ı kabûl itmez niyâzum nâ-resîd
Ḳadr-i dürr bilmez o şûḥ-ı 'işve-nâzum nâ-resîd
2. Ey gürûh-ı nev-niyâzân-ı kühen evzâ'-ı âh
Neyleyim sûz-ı dil-i dūr u dirâzum nâ-resîd

3. Eylemez der-sîne resm-i na‘ lini germ-tâz
Bilmez ol çâpük-süvâr-ı esb-i nâzum nâ-resîd
4. Gösterirdüm çerha ‘ aks-i hâ‘hiş-i gerdânunı
Köhne bâm-ı saḡfına sūz u gūdāzum nâ-resîd
5. Bismil-i tîğ-i ḡazā kâr-ı nigāh-ı nâzıdur
Bü‘l-‘ aceb bilmez cefā fitne-tırāzum nâ-resîd
6. Şimdiden bâzîçe-i dest çeşmine tîğ-i ḡazā
Sāz-kâr olsun hele ol dil-nevāzum nâ-resîd
7. Perverîş-yâb-ı riyāz şun‘ -ı Hâḡḡ’dur Râbîtā
Bâr-ı vaşlı pîş ü pes ol naḡl-i nâzum nâ-resîd

5. Gazel

mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1. Te ‘şîr-i tâb-ı mihr-i cemālûñ gönüldedir
Sūz-ı firâḡ-ı hecr-i vişālûñ gönüldedir
2. Luṭf-ı ‘ iṭâb-ı ġamzeden âmûz-ı ülfetüz
Resm-i nigāh-ı naḡş-ı ḡayālûñ gönüldedir
3. Bulmaz şifāyı sevde elmasdansa(?) zehr
Zaḡm-ı ġamuña ehl-i kemālîñ(?) gönüldedir¹¹
4. Olmam ḡarîb ger şemm-i ġunc u delālûñe
Ey bü‘l-vefā ki resm-i cemālûñ gönüldedir
5. Gelmez teġāfûlâne-i vaz‘ ından infi‘âl
Va‘d-i vişāl ü sırr-ı maḡālûñ gönüldedir

¹¹ Bu dizinin vezni aksamaktadır.

6. Gazel

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Sebū pāmāl ü peymāne şikest ālūde [.....]¹² [15b]
Bu bezm içre meger kim sâkiyâ bir yâd ayak başmış
2. Nice dil türk ü tâz-ı hâma çâpük 'inân itmez
Fezâ-yı nazma zîrâ esb-i isti' dâd ayak başmış
3. 'Anâdil âteş-efrûz olsa şahñ-ı gülşene zîrâ
Hırâm-ı nâzile bir kâmet-i şimşâd ayak başmış
4. Dil-i dīvâne bir pûşide-i deşt-i cünündür kim
Ne görmüş dide-i Mecnûn ve ne Ferhâd ayak başmış
5. Humâr-ı bezm-i nâ-şâyestegân havfile ey Râbıt
Neşât-ı bâde-i dil itmemiş mu' tād ayak başmış

7. Gazel

mef'ûlû fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1. Dil dağda gâh gamda şafâ ülfet olmasun
Tâ key firib-i muqaddime-i vuşlat olmasun
2. Şabr u şekîb dili meded bend-i zülfün¹³
Dīvānegân-ı 'aşkına bir hâlet olmasun
3. Bir dil ki olsa tehaşşun-i tîğ-i tegâfûlün
Bismil şode gamze-i pür-şefkat olmasun

12

¹³ Bu dizenin vezni aksamaktadır. Müstensih sehven bu dizenin sonuna da “olmasun” redifini yazmıştır.

4. Cām-ı şarāb-ı ye 'sile sırr-ı kerem-i ülfet it
Şahbā-yı kām-ı dehre gönül minnet olmasun
5. Şāyed hırāş-ı hār-ı nigāh ola Rābıt
Müjgān-ı çeşm-i hasrete bir ruḥşat olmasun

8. Gazel

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fā'ülün

1. Rūyuñla ḥaṭṭ-ı tāze hem-āgūş görünsün
Ol Ka 'be-yi maḳşūd-ı sīne-pūş görünsün
2. Tūfān-ı dem-i āhla emvāc-ı sirişkūñ
Her ḳatresi bir baḥr-i fezā-cūş görünsün
3. Ey bu nice bü'l-heves-i 'aşḳ-ı cünündür
Her tıfl (u) civān yār-ı zen düş görünsün
4. Çāk eyle tenüm tīg-i terāşı ğazabla
Tā dāğ-ı dilüm cāygeh-i hūş görünsün
5. Her kūşede şad nāle-i dil-süz ola peydā [15a]
Rābıt hele ol āfet-i mey-nūş görünsün

9. Gazel

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Eşküüm ümīd-i ḳadr-i dūr-i şāh-vār ile
Gözden düşürdi kendüni kim i' tibār ile
2. Hep hār-ı zār-ı ğamda nevā-güster itmiş
Me 'lūf-ı bezm-i şoḥbet olur dil hezār ile
3. Seyr-i maḳām-ı bāğ-ı dem feyz-res olup
Kesb-i hevālar itdi gönül her 'ar'ār ile

4. Gıtdükçe oldı keştî-i dil ki firâz u nişîb
Emvâc-ı baħr-ı ‘aşka düşüp rûzigâr ile
5. Râbıt hezâr geçdi dem-i faşl-ı nev-bahâr
Bir ğoncasına degmedi dil âh ü zâr ile

10. Gazel

mef‘ûlû fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1. Ref‘ it nikâb-ı tâb-ı ruh-ı rûşenüñ daħi
Gör hûn-fiğânı murğ-ı gül-i gülşenüñ daħi
2. Şahñ-ı cemâl-i yâri göñül ide mi vaţan
Olmadı pehn(?) âteş-i ğam meskenüñ daħi
3. Virmez ğınâyı lezzet-i hicrânı hâşılı
Girerse kef-i ‘âşıkına dâmenüñ daħi
4. İtsem resîde mülk-i dili bu ‘aceb midir
Bilmez nevâz hele ğamze-i şûr-efkenüñ daħi
5. İtme nigâh dest-i Züleyhâ-yı çarħ eger
Şad pâre itse dâmen-i pîrâhenüñ daħi
6. Birgün nesîm-i luţf-ı Hüdâ ile ey göñül
Olur küşâde bâbı bu ğam mü’minüñ daħi
7. Eylerse (e)gerçi Râbıta baħtı müsâ‘ade
İrer merâm-ı vaşluña cânâ senüñ daħi

Sonuç

Mecmuaların edebiyat araştırmaları açısından sağladığı birçok fayda bulunmaktadır. Bunların başında divan şairlerinin, divanlarında bulunmayan şiirlerinin mecmualarda yer alması gelmektedir. Bu yönüyle mecmualar tenkitli metin neşrine önemli katkılar sunmaktadır. Mecmualar tertip özellikleri, şiir seçimindeki kriterleri yansıtmaları ve bir dönemin şiir zevkini yansıtmaları açısından da değerlidir. Mecmualar bunlardan başka divanları ya da diğer eserleri elde bulunmayan şairlerin şiir örneklerini barındırması ve tezkirelerde adları geçmeyen

şairlere, onların şiirlerini örneklendirerek yer vermesi açısından çok değerlidir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NEKTY10936 numarada kayıtlı bulunan *Mecmû'a-yı Gazeliyyât*, mecmuaların bu son faydasını örneklendiren şiirler barındırmaktadır.

Bu çalışmada incelemesi yapılan *Mecmû'a-yı Gazeliyyât*, klasik edebiyatın bilinen şairlerinin şiirlerini barındırması yanında, Râbî mahlaslı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda bilgi bulunmayan bir şairin gazellerine yer vermektedir. Şairin, mecmuanın 14b-15b varakları arasında yer alan 10 gazeli bu bağlamda incelenmiş ve transkribe edilmiştir. Mecmuada Râbî dışında yer alan 8 şair, 17 ve 18. yüzyıl şairleri olup bunlardan bazıları sebk-i Hindî akımının etkisinde kalmışlardır. Râbî'nin de incelenen şiirlerinde aynı akımın etkileri görülmektedir. Gazellerinde hakîmane söyleyişe rastlanmayan şairin bütün gazelleri âşıkane ve rindanedir. Oldukça kapalı ve mazmunlarla yüklü bir dil ve üslubu tercih eden şair, kafiye ve redif konusunda belli bir başarıya ulaşmış olmasına rağmen vezni tatbik konusunda aynı başarıyı yakalayamamıştır. Aşk, aşkın acıları, sevgiliden ayrılık ve sevgiliye kavuşma arzusu, sevgilinin güzellik unsurları, tevekkül, kaderden bazen şikâyet bazen de kadere rıza gösterme ve ümitvar olma gibi klasik şiirin çokça kullanılagelen temalarını yer yer orijinal söyleyişlerle ele almayı başarmıştır. Gazellerinde din ve tasavvuf konularına yer vermeyen şairin sadece bir beyitte bu temayı işlediği görülmüştür. Şiir dili oldukça ağır olan şairin kullandığı Türkçe kelimelerin Arapça-Farsça kelimelere oranı %20'nin altındadır. Bu dil tercihinin doğal bir sonucu olarak gazellerde herhangi bir atasözü bulunmadığı gibi deyim kullanımı da oldukça sınırlı kalmıştır. Edebî sanatlar açısından zengin sayılabilecek gazellerde teşbih, tezat, tenasüp, mübalağa başta olmak üzere birçok edebî sanat başarıyla kullanılmıştır. Sebk-i Hindî etkisindeki şair, divan şiirinin kalıplaşmış mazmunlarının yanı sıra yeni mazmun arayışına girmiş ve bu konuda da belli bir başarıyı yakalamıştır. Elimizde henüz sadece 10 gazeli bulunan Râbî, gazellerindeki biçimsel bazı zaafılara rağmen klasik Türk şiiri geleneğinin temsilcilerinden biridir.

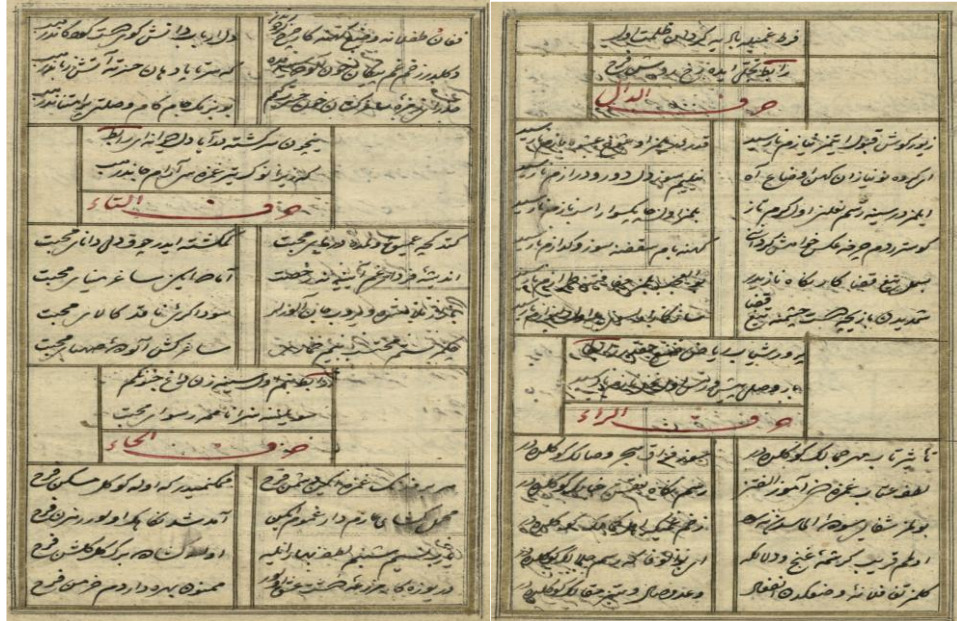
Kaynakça

- Akün, Ömer Faruk. "Divan Edebiyatı". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 9/389-427. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Aydemir, Yaşar. "Şairlerin Edebî Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü". *Türk Kültürü* 39/2 (2001), 731-744.
- Bulan, Ayşe. *Hâşimî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Bilkan, Ali Fuat. "Sebk-i Hindî". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 36/253-255. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Çıpan, Mustafa. *Fasih Ahmed Dede Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1991.
- Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Dilçin, Cem. *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr, İnceleme-Metin-Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991.

- Hoca, Fadıl. *Veysî Divânı Tahlili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- İpekten, Haluk. *Nâ'îlî Divânı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1990.
- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.
- Kazan, Şevkiye. *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divan'ı (Tenkitli Metin-İnceleme) ve Şerhu Medhi'n-Nebî*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003.
- Köksal, Mehmet Fatih. *Ya Kebîkeç: Mecmualar Arasında*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.
- Kut, Günay. "Mecmua". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 6/170-174. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986.
- Külekçi, Numan. *Ganî-zâde Nâdirî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı ve Şehnâme'sinin Tenkitli Metni*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1985.
- Macit, Muhsin. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2002.
- Mecmû'a-yı Gazeliyyât*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, NEKTY10936.
- Sami, Şemsettin. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2010.
- Şahin, Ali. *Abdûlbâki Ârif Efendi (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Uzun, Mustafa İsmet. "Mecmua". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 28/265-268. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Ünver, İsmail. "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler". *Journal of Turkish Studies* 3/6 (2008), 1-46.
- Üzgör, Tahir. "Su Redifleri Şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nin Kompozisyonuna Dâir". *İlmî Araştırmalar* 9 (2000), 239-248.
- [http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ILS\\$002f0\\$002fSD_ILS:799390/one?qu=nekty10936&lm=Y](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:799390/one?qu=nekty10936&lm=Y)
AZMA (Erişim Tarihi: 15 Ekim 2024)

Ek. Mecmuada, Râbî't'ın gazellerinin yer aldığı varaklar

Mecmû'a-yı Gazeliyyât, İÜ NEKTY10936,14a Mecmû'a-yı Gazeliyyât, İÜ NEKTY10936,14b

Mecmû'a-yı Gazeliyyât, İÜ NEKTY10936,15a Mecmû'a-yı Gazeliyyât, İÜ NEKTY10936,15b

